

Дата першого надходження: 09.02.2026.

Дата прийняття до друку: 25.02.2026.

Дата публікації: 21.03.2026.

Oleh Sokolovskiy, Yuliia Lysetska

DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE STRUCTURE OF SOCIAL BEING AND THE DIMENSIONS OF SECURITY

Introduction. Digital technologies are driving profound transformations of social being, reshaping the ways in which interaction, institutional activity, and security are organized. They create new conditions for social predictability while simultaneously generating risks of informational vulnerability and digital inequality. As a result, security acquires an ontological dimension in the functioning of contemporary society. **The aim** of the article is to provide a philosophical analysis of the impact of digital technologies on the structure of social being and to conceptualize the transformation of security within the context of digital reality. **Research methods.** The study is grounded in the approaches of social philosophy and the philosophy of technology, employing systemic, hermeneutic, and analytical-prognostic methods to identify the interconnections among technological, institutional, and social processes. Research results. It is substantiated that the automation of governance processes, big data analytics, and artificial intelligence contribute to the formation of a cognitively oriented model of institutional action in which forecasting, analytical justification of decisions, and the capacity to operate under conditions of uncertainty acquire primary importance. Digital technologies enhance governmental transparency and institutional legitimacy, facilitate the rational allocation of resources, and improve the efficiency of public services. Discussion. At the same time, the technological mediation of social processes foregrounds the problem of responsibility for algorithmic decisions, intensifies concerns regarding cybersecurity, and reveals the risks of digital inequality that affect levels of institutional trust. It is demonstrated that security assumes a multidimensional character, encompassing informational, social, and institutional levels while becoming increasingly integrated into the very structure of social being. Conclusions. Digital technologies function as a driver of the reorganization of the social order, within which security becomes a normative orientation of societal development. Institutional effectiveness is determined by the capacity to integrate technological innovations into a system of value orientations, aligning technical progress with the principles of responsibility, trust, and the preservation of human dignity.

Keywords: digital technologies, social being, security, digitalization, technological development, social resilience, information society, cybersecurity, alienation, artificial intelligence.

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.42.20999>

УДК 172.1(045)

СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ ЯК ЧИННИК ІДЕНТИФІКАЦІЇ КОНФЛІКТНИХ МЕТАНАРАТИВІВ

Олексій Третяк

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

<https://orcid.org/0000-0002-6461-7769>

Анотація. Присвячено аналізу політико-епістемологічного виміру деструктивних метанаративів у цифровому контенті. Встановлено потенціал політичної епістемології як чинника інтерпретації та ідентифікації дезінформаційних метанаративів. Показано, що пропагандистська дезінформація підриває довіру до офіційного дискурсу через апеляцію до епістемічних основ колективного знання. Розглянуто політико-епістемічне оцінювання як засіб виявлення їх впливу на управління, соціальну стабільність і інформаційну безпеку, а також як механізм установа епістемічних пріоритетів.

Ключові слова: політична епістемологія, конфліктний метанаратив, смислове ядро, дезінформація, маніпуляція, політичне знання, політичне врядування.

Вступ

Сучасна політична епістемологія є теоретичною субдисципліною політології, яка вивчає вірогідність достовірного науково-політичного знання в рамках парадигмальної орієнтації наукових та прикладних розробок. Політична епістемологія на зіткненні філософських та політичних наук охоплює оцінювання проблемності політологічних досліджень, формування метатеоретичних та парадигмальних засад наукового пошуку в предметних сферах політики. В умовах сучасного світу зростає значення прогностичних, орієнтаційних та візонерських розробок, які дають змогу спрямування дослідних зусиль щодо визначення політичного майбутнього.

Сучасний політичний дискурс, який функціонує на основі цифрових медіаплатформ, потребує якісно нового вивчення у зв'язку з прикладними завданнями інформаційної безпеки. До таких завдань належать оцінювання упереджених тверджень у рамках акцій та кампаній політичної дезінформації, маніпуляцій, політико-психологічного навіювання й тиску тощо.

Фундаментальний політико-епістемологічний вимір аналізу деструктивних комунікаційних наративів потребує вивчення та аналізу саме на основі смислового виміру цифрового контенту. Необхідним є з'ясування мети і завдань метанаративних повідомлень із погляду ймовірності спростування тверджень та концептуальних масивів, які спонукають до конфліктності в суспільстві. Раціонально-критичний потенціал постпозитивістської політичної епістемології може бути застосований для розкриття суб'єктно-акторної структури деструктивних метанаративів, виявлення наслідків хибних обґрунтувань, реальності розроблення протидії та зниженню переконувальної спроможності дезінформації. В умовах сучасної України вкрай доречним є завдання систематизації моніторингових, аналітичних та прогностичних ресурсів виявлення хибного політичного знання, яке міститься в дезінформаційних метанаративах країна-агресора.

Українська наукова спільнота активно досліджує проблематику конфліктних наративів та інформаційної безпеки, хоча, власне, політико-епістемологічний

вимір цих досліджень лише формується. М. Оженван одним із перших в Україні проаналізував феномен «глобальної війни стратегічних нарративів», показавши, що протиборство дискурсів є атрибутивною ознакою сучасних культурних та інформаційних воєн, а нарративна «правда» однієї сторони може виявитися «брехнею» в межах іншого нарративу (Оженван 2016). В. Горбулін обґрунтував концепцію «гібридної війни» як ключового інструменту російської геостратегії, де інформаційно-нарративна складова відіграє системоутворювальну роль (Горбулін 2014). О. Снитко та С. Гречка здійснили розгорнутий аналіз «битви нарративів» у медіапросторі України, виявивши механізми формування антиукраїнських нарративів та контрнарративних стратегій (Снитко, Гречка 2022). Г. Яворська розробила концепцію «когнітивної опірності» як здатності медійного простору протистояти гібридним інформаційним впливам (Яворська 2024). Г. Христокін, застосовуючи методологію конструктивізму, проаналізував нарративні та реальні причини російської агресії, розмежувавши нарративний і аналітичний дискурси як принципово різні способи осмислення конфлікту та показавши, що деконструкція деструктивних метанаративів є необхідною умовою адекватного розуміння природи агресії (Христокін 2024).

Сучасні зарубіжні науковці активно розкривають метанаративні особливості дискурсивної комунікації в сучасних соціальних інтеракціях. Зокрема, І. Борінка, Л. Р. Тропп та Н. Офосу вивчають спроможність метагуманізації посилювати позитивні реакції на просоціальну міжгрупову взаємодію (Worlisa, Tropp, and Ofosu 2014). С. Чаттерджі критичне дослідження пропозиції в рамках взаємодій з емерджентними метанаративами (Chatterjee 2014), С. Коен-Чен, Р. Дж. Крісп та Е. Гальперін аналізують сприйняття світу, яке викликає надію та сприяє миру в нерозв'язних конфліктах (Cohen-Chen, Crisp, and Halperin 2015). Поряд із цим, доречно виявити ознаки евристичного потенціалу політико-епістемічного оцінювання конфліктогенних метанаративів.

Методологія дослідження

Методологія дослідження ґрунтується на якісному підході, що інтегрує політичну епістемологію з раціонально-критичним дискурс-аналізом. У межах дослідження застосовано політико-епістемічний метод для оцінювання тверджень про істинність і підстави знання, що циркулюють у цифровому контенті. Аналітичний фокус спрямовано на виявлення механізмів псевдологічного маніпулювання, характерних для дезінформаційних практик, які впливають на колективні епістемічні засади.

Дослідження спирається на постпозитивістську парадигму, в рамках якої політико-епістемічне оцінювання розглядається як інструмент виявлення латентних ідеологічних мотивацій та когнітивних упереджень. Для аналізу метанаративів як інструментів організації інформації використано структурно-функціональний підхід, що дає змогу реконструювати їхню смислову архітектуру. Оцінювання здійснюється за критеріями валідності, внутрішньої узгодженості та епістемічної обґрунтованості, що уможлиблює виявлення

суперечностей або когерентності смислового ядра метанаративів. У дослідженні також використовується інституційна парадигмальна візія для оцінювання впливу конфліктних метанаративів на управління та інформаційну безпеку. Зокрема, в контексті сучасної України інституційний аналіз застосований для визначення параметрів «епістемічної пильності» та перспектив формування інформаційного суверенітету.

Результати дослідження

Сучасна цифрова інформаційна екосистема характеризується складною взаємодією нарративів, які виконують різні соціальні, політичні та ідеологічні функції. Серед них чільне місце посідають метанаративи, які є всеосяжними оповідями, що забезпечують основу для розуміння світу для широких соціальних верств. Вони відіграють ключову роль у формуванні колективної свідомості та засвоєнні суспільних цінностей. Попри те, що метанаративи можуть сприяти соціальній згуртованості та забезпечувати інтерпретаційні структури для політичного консенсусу, вони також є ґрунтом для маніпуляцій із застосуванням пропаганди та дезінформаційних кампаній. У цьому контексті С. Раян зазначає, що розбудова миру після руйнівного конфлікту ніколи не буває легкою. Насильство впливає на суспільства різними способами. До них належать мілітаризація, посилення етноцентризму, ізоляція житла, образ ворога, демонізація, відчуження та економічна та політична відсталість. Існують проблеми короткострокового мислення, засновані на політичній доцільності, а також людська схильність чинити опір складності та неоднозначності (Ryan 2019).

Пропаганда, як стратегічний комунікаційний засіб, у сучасний період використовує спотворені або вибірково репрезентовані метанаративи для впливу на сприйняття та поведінку. Ідеологічна дезінформація так само прагне підірвати або посилити певні ідеологічні позиції, маніпулюючи епістемічними основами колективного знання. С. Раян доречно називає конфлікт між громадами на острові Кіпр одним із найскладніших у сучасному світі. Нині він чинить опір найкращим зусиллям Організації Об'єднаних Націй (ООН), Організації Північноатлантичного договору (НАТО) (членами є як Греція, так і Туреччина) та численних ініціатив другого рівня. Вольф відзначає успіхи цього процесу: створення нових політичних інституцій; значну демілітаризацію; значне зменшення кількості насильницьких інцидентів; реформу поліції та звільнення в'язнів; збільшення кількості внутрішньо-та міжобщинних інституцій; та оптимістичніші сприйняття ситуації з безпекою (Ryan 2019).

Політико-епістемічне оцінювання метанаративів, вбудованих у пропаганду та дезінформацію, має потенціал для розкриття наслідків для управління, соціальної стабільності та безпеки систем інформування суспільства. Спираючись на політичну епістемологію, сучасний міждисциплінарний політико-філософський дискурс підкреслює необхідність «критичного епістемічного контролю» як засобу сприяння стійким соціальним системам та

захисту демократичних процесів в епоху широкого застосування дезінформації. Румунський науковець М. Герман розглядає російсько-українську інформаційну війну в період з 2022 до 2025 року саме як когнітивне протистояння, спрямоване на контроль над сприйняттям, інтерпретаціями та політичною легітимністю. Аналіз побудовано на розмежуванні між епізодичними наративами та фреймувальними метанаративами, що розуміються як дискурсивні структури, що організовують значення конфлікту, виправдовують політичні дії та мобілізують внутрішню та міжнародну аудиторію. На основі порівняльного аналізу інформаційних просторів російської федерації та України вчений визначає основні наративні архітектури, що просуваються обома сторонами (Gherman 2026).

Постпозитивістська раціонально-критична рамка розуміння функціонального виміру політико-епістемічного оцінювання метанаративів слугує чинником, що впорядковує інформацію, встановлює епістемічну пріоритетність смислового ядра метанаративу. Такий підхід визначає логіку сприйняття політичної істини для конкретних соціальних груп. Свого часу Ж.-Ф. Ліотар став відомий своєю критикою домінування метанаративів у постмодерністському суспільстві, підкреслюючи їхню роль у легітимізації знань та структур влади.

Натомість М. Герман надав результати, згідно з якими сучасні російські метанаративи прагнуть делегітимізувати українську державність та змінити відносини агресора та жертви, тоді як українські метанаративи функціонують переважно як захисні інструменти, орієнтовані на зміцнення стійкості суспільства та міжнародну підтримку. Висновки румунського науковця підкреслюють центральну роль метанаративів у сучасних конфліктах та необхідність інтеграції наративного аналізу в дослідження безпеки та дослідження політичної комунікації (Gherman 2026).

З політико-епістемного погляду, конфліктні (роз'єднувальні) метанаративи є інструментами спотворення картини соціально-політичного світу. Наслідки їх застосування (поширення) можна перевірити, як вже зазначалося, за параметрами обґрунтованості та узгодженості. Коли наративи формують маніпулятивне середовище для застосування пропаганди чи дезінформації, їхня епістемічна цілісність (когерентність) може бути порушена. Це призводить до спотворення колективного розуміння соціальної дійсності. Політико-епістемічний аналіз покликаний «розчаклувати» неперіфороване осердя метанаративу задля збереження цілісності національної політичної ідентичності. Мадагаскарський учений В. Разакамахараво слушно зауважує, що ідентичності, побудовані на соціальних метанаративах, були ще сильнішими, оскільки вони супроводжувалися гострим усвідомленням соціального класу та етнічного походження, що призвело до прямого насильства. Після подій 1972 р. було сформовано аполітичний уряд для захисту національної єдності, що складався з шести військових офіцерів з різних підрозділів армії та

жандармерії, а також шести «техніків», які репрезентували кожен з провінцій, але вони не могли дійти згоди щодо того, які ідеології повинні формувати Мадагаскар (Razakamaharavo 2019).

Сучасна пропаганда використовує специфічні метанаративні стратегії, які формують «логічну пастку» пояснення світу. Засобами утвердження хибної тези або концепції стають фреймування, емоційні апеляції, вибіркові докази та повторення. Вони імплементують метанаративні положення до базової колективної свідомості. Дезінформаційні кампанії посилюють цю тактику, навмисно поширюючи неправдиві або оманливі метанаративи для спотворення реальності. Політико-епістемічне оцінювання полягає у розрізненні достовірних, обґрунтованих метанаративів від тих, що побудовані на маніпуляціях або неправді. В. Разакамахараво на основі досвіду постколоніального Мадагаскару репрезентує, як метанаративні конструкції щодо походження та класової належності лідера кожної групи формували образ групи та те, як вона сприймала іншу. Прихильники капіталізму були переважно представниками національної буржуазії, великих сімей етнічної групи мерина та аристократії, які обіймали ключові економічні посади. Послідовники маоїзму, переважно з робітничого класу та селянства, хотіли захистити інтереси слабких, бідних та селян, охороняючи пролетарську владу (Razakamaharavo 2019, 91).

Критичне політико-епістемічне оцінювання в практичному вимірі може залучати такі методи, як аналіз джерел, логічний аналіз та встановлення контексту, для визначення достовірності та стійкості метанаративів. Критичний дискурс-аналіз пропонує інструменти для дослідження того, як мова та дискурс конструюють соціальні реальності. В. Разакамахараво, наводить приклад метанаративної конструкції «politique paysanne» (політикою, що базується на сільській місцевості), спрямованою на повернення влади населенню, натхненною мадагаскарськими цінностями та принципами (толерантність, культ предків, сімейні зв'язки...) проти так званих прогресивних ідей (великих ідеологій «зовні», як-от капіталізм). Як наслідок, прибічниками особливого шляху Мадагаскару була створена політична партія під назвою «Partie Socialiste Malgache» або Малагасійська соціалістична партія (PSM), яка проводила кампанію за етнічними та племінними ознаками, розпалювала безладдя та організовувала заворушення в цих районах (Razakamaharavo 2019, 92).

Застосування політико-епістемічного оцінювання до конфліктних метанаративів може передбачати аналіз лінгвістичних особливостей, фреймінгових прийомів та практик здійснення владних відносин, вбудованих у наративи. Метою є виявлення упереджень, прихованих припущень та ідеологічних мотивів, які закладаються в розвиток інститутів політичного представництва та врядування. Зокрема, малагасійський дослідник зазначає, що важливим аспектом «політики адаптації», який впливає на соціальні метанаративи, є тип штучно створеної інституції. Ці інституції мають велику вагу у

динаміці поновлення конфліктів, спричиняючи деструктивний вплив, але також відіграючи конструктивну роль. Наприклад, у разі перенесення адаптації до звичайної політики (під час першої хвилі конституювання метанаративів), рішення, що стосуються зовнішніх вимірів, мали покращити розвиток економіки Мадагаскару (Razakamaharavo 2019, 93).

Політико-епістемічна критика джерел та оцінювання логічної узгодженості доказів у метанаративах є важливими етапами розгортання прикладної експертизи. Вона передбачає неупереджене (позаідеологічне) оцінювання походження, достовірності та підтвердження доказів, що використовуються в метанаративі. Доречним є й перехресне посилання на кілька джерел та використання механізмів інтерпретації фактів. Логічний та когерентний політико-епістемічний аналіз забезпечує версію, згідно з якою метанаративні твердження логічно підкріплені та відповідають встановленим фактичним знанням. Р. О'Коннор під час розкриття взаємодії між кількома локусами продукування наративів в моменти дискурсивної стабільності та відстеження основних тем висвітлив процеси, за допомогою яких «виробляється» (продукується), підтримується та оскаржується «правда» конфлікту. Зокрема, дослідний проект оскаржує два історичні моменти «природності», коли домінуючий дискурс встановив репрезентативну стабільність в американській зовнішній політиці, щоб показати, як численні локуси виробництва працюють над створенням, підтримкою та оскарженням політичних реалій військових втручань. Також демонструються процеси, що впливають на виробництво політики та суспільне сприйняття/засудження зовнішніх військових втручань США (O'Connor 2025).

Однією з перспективних «місій» політико-епістемічного оцінювання (особливо актуального в умовах сучасної України) є формування середовища «епістемічної пильності». Йдеться про усвідомлення потенціалу маніпуляцій на рівні науково-освітніх ініціатив, які сприяють критичному мисленню та медіаграмотності, надають громадам та соціальним спільнотам можливість ефективно оцінювати метанаративи. Д. Дж. Лоренцо досліджує ці питання, визначаючи, як виправдання війн США розкривають використання стандарту необхідності. Ці виправдання також надають огляд політики президентів у галузі безпеки та воєнної політики. Стандарт необхідності стверджує, що значна військова сила має бути застосована в ситуаціях конфлікту, коли немає життєздатної альтернативи для захисту життєво важливих інтересів та виконання обов'язків (Lorenzo 2021).

Спроможність суспільства політико-епістемічно оцінити застосовані конфліктні метанаративи має стратегічне значення для політичного управління, соціальної згуртованості та інформаційної безпеки, особливо на тлі зростаючої складності тактики дезінформації. У цьому контексті в роботі Д. Дж. Лоренцо аргументовано, що американські політичні посадовці використовують «стандарт необхідності» публічно, щоб виправдати свої рішення

про війну, та приватно, щоб приймати рішення щодо війни та миру. Таке використання стандарту, своєю чергою, визначає природу як війн, так і політики, і може мати важливий вплив на процес розроблення політики та на громадськість (Lorenzo 2021).

Теза про політико-прагматичне (інструментальне) підґрунтя метанаративів підкріплюється їх значенням у рамках підтримки легітимності політичних режимів. Консолідаційні метанаративи в офіційному дискурсі надають загальні оповідання, які виправдовують дії демократичної влади та її політичні рішення. Зокрема, наративи про національний суверенітет легітимізують дії держави. Натомість пропаганда авторитарних держав може спотворювати наративи національного будівництва етнічних спільнот з метою консолідації влади, придушення інакомислення та впровадження репресивної політики.

Дослідниця С. Ліонеллі правильно характеризує всеосяжну природу метанаративів для важливих груп навіть усередині сучасної наукової спільноти. Вона стверджує, що розуміння епістемічної ролі, яку відіграють різні форми різноманітності в дослідженнях, і особливо відмінностей, що виходять за межі добре визнаних та інституціоналізованих меж між дисциплінами, має вирішальне значення для впровадження та концептуалізації відкритої науки, і що філософія науки може зробити свій внесок у фундаментальні висновки для розроблення такої структури. Вчена підкреслює, що надмірно стандартизована та узагальнена концептуалізація відкритої науки та її впровадження загрожує наданням переваги одним формам дослідження над іншими, тим самим посилюючи розбіжності всередині та між системами дослідницької практики (Leonelli 2022, 992).

Політико-епістемічне оцінювання дає можливість політикам та громадянам ретельно перевіряти обґрунтованість конфліктогенних наративів, сприяючи прозорості та підзвітності політико-комунікаційної діяльності. Опора влади на маніпулятивні метанаративи підриває суспільну довіру через імовірність публічного викриття дезінформаційних кампаній. «Політико-епістемічний контроль» у такий спосіб підвищує прозорість, підзвітність та демократичну стійкість. Прикладом конфліктних метанаративів, які опановують науково-експертне середовище сучасного світу, є публічна позиція аналітикині відкритої науки С. Леонеллі. Вона, зокрема, наголошує на актуальності компонентів для виробництва знань та їх мінливість широко обговорювалися науковцями, включно з філософами, істориками та соціологами. Вона підкреслює глибоке значення, яке різні узгодження інфраструктурних, методологічних, концептуальних та інституційних джерел різноманітності можуть мати для впровадження та розуміння відкритої науки. Варто наголосити на цьому, оскільки деякі з цих чинників філософи зазвичай не розглядають як такі, що мають епістемічне значення, і іноді вважається, що концептуальні чи методологічні питання можна оцінювати окремо від соціальних чи матеріальних елементів, як-от інституційні умови та інфраструктура (Leonelli 2022, 993). Вказане свідчить, що конфліктна проросійська

метанаративна позиція в ЄС та інших країнах демократичного Заходу може мати не лише прагматичні, але й концептуально-наукові аргументи. Вони потребують цілеспрямованої діяльності з аналізу й публічного спростування.

Політико-епістемічна експертна мережа демократичних суспільств може не лише ідентифікувати (викривати) конфліктні метанаративи, але й пропонувати конструктивні оповідання, які сприятимуть соціальній згуртованості, забезпеченню спільних рамок для розуміння суспільних цілей та цінностей. Однак важливішим завданням, на нашу думку, все ж є політико-епістемічна «детекція» сфабрикованих метанаративів, спрямованих на розкол соціуму, сприяння ксенофобії або легітимізуванню практик політичної ексклюзії. Прикладом того, що західні речники можуть бути об'єктами метанаративної псевдонаукової індоктринації є теза С. Ліонеллі, згідно з якою методологічно передбачено покращення здатності дослідників вибирати та розробляти системи практики (та пов'язані з ними стратегії розмежування). Вони добре підходять для вузьких дослідних цілей та завдань, що, своєю чергою, вимагає трансдисциплінарного обміну, який допомагає визначити відповідні та відповідальні способи впровадження цифрових систем, а також положення для ситуацій, коли цифрові інструменти не є негайно доступними або навіть неактуальними. Інституційно цифрові системи повинні кинути виклик наявним системам академічної винагороди та публікацій, а також сприяти появі майданчиків та інструментів для критичного оцінювання того, як домінантні репертуари слугують наявним та майбутнім епістемічним цілям (Leonelli 2022, 994).

Обговорення

Упровадження стратегій політико-епістемічного оцінювання в урядових установах та громадянському суспільстві може посилити структурну стійкість систем протидії дезінформації. За таких умов стратегічною практичною метою для сучасної України та інших держав, які є об'єктами метанаративного маніпулювання, постає забезпечення епістемічної обґрунтованості політичних дебатів. Як завдання-максимум, більшість значущих (вирішальних) політичних дискусій мають ґрунтуватися на перевірених знаннях, а не на маніпулятивних наративах. На відміну від поглядів на теорію дисонансу останньої чверті ХХ ст., висловлених Дж. Купером та Р. Х. Фаціо, (Cooper and Fazio, 1984), когнітивно-психологічний аналіз метанаративних тверджень має бути доповнений раціонально-критичним епістемологічним аналізом, спрямованим не на відображення, а на спотворену смислову логіку конфліктогенності, приховану в дезінформаційних метанаративах.

Політико-ідеологічні упередження можуть впливати на експертні оцінки, підкреслюючи необхідність об'єктивних, міждисциплінарних підходів. Упровадження практик політико-епістемічного оцінювання в перспективі підвищує інституційну спроможність інформаційних екосистем демократичного суспільства у викритті та запобіганні поширення

дезінформації. Емпіричні дані, отримані в розробці Ізраїльського Інституту досліджень національної безпеки на матеріалі єврейсько-арабських відносин (Deitch et al. 2023), потребують актуалізації параметрів істинності/хибності національних упереджень, сформованих у наративному дискурсі щодо ретроспективи міжнародних відносин.

Висновки

Отже, з політико-прагматичного погляду, комунікаційний метанаратив набуває конфліктогенного потенціалу на рівні смислової суперечності в структурі комунікаційного метапослання. Метанаратив є не просто семіотичною структурою, яка містить конфліктогенні твердження. Він транслює суб'єкту налаштованість на здобуття прихильності реципієнтів послань на основі високої переконувальної спроможності та «псевдологічно» впорядкованої структури. Метанаратив є апеляцією до певної «політичної правди», яка має упереджений (ідеологізований) характер та має на меті структурування цифрових медіаповідомлень нижчого порядку. Їх конфліктний потенціал міститься в запереченні (викривленні) наявної реальності, «звинуваченні» (дискредитації) конкретних інститутів та практик суспільства як «неістинних» або «нелогічних» з певного концептуального (насправді ідеологічно-пропагандистського) погляду.

Політична епістемологія розкриває деструктивну сутність конфліктних метанаративів на низці основних рівнів. На генеалогічному рівні політико-епістемічне оцінювання полягає у дослідженні концептуальних засад метанаративів в історико-філософських та політико-ідеологічних побудовах. На парадигмальному рівні встановлено невідповідність конфліктного метанаративу базовим засадам політико-філософського знання, що проявляється у його внутрішній теоретичній суперечливості та несумісності з ключовими епістемічними принципами. На рівні політико-прикладної прогностики суспільного розвитку зафіксовано обмежений потенціал метанаративної структури щодо артикуляції конструктивних альтернатив політичного майбутнього. В умовах російської агресії політико-епістемічна експертиза конфліктних метанаративів набуває евристичної та прикладної значущості, відкриваючи можливості для формування інноваційної інтелектуальної мережі, орієнтованої на зміцнення інформаційного суверенітету та розвиток інформаційного імунітету українського суспільства і держави.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням механізмів формування національного тезаурусу нарративів ідентичності на основі комплексного політико-епістемологічного аналізу, що передбачає інтеграцію теоретичних і прикладних підходів до осмислення сучасних інформаційних процесів.

Список літератури

1. Горбулін В. П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети*.

2014. № 4 (33). С. 5–12. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-12/st_pr4_2014_col.pdf дата звернення: 15.12.2025.

2. Оженван М. А. Глобальна війна стратегічних нарративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4 (41). С. 37–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spool_2016_4_6 дата звернення: 20.12.2025.

3. Снитко О. С., Гречка С. О. «Битва нарративів» у сучасному медіапросторі України. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2022. Вип. 44. С. 86–117. DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2022.44.86-117>.

4. Христокін Г. В. Наративні та реальні причини російської агресії проти України. *Contemporary International Relations: Topical Highlights of Theory and Practice* : monograph / ed. by Z. Sharlovych, Y. Voloshyn, N. Vasylyshyna. Łomża : MANS w Łomży, 2024. P. 50–65. DOI: <https://doi.org/10.58246/JBBJ2120>.

5. Яворська Г. М. Динаміка нарративів (до проблеми когнітивної опірності медійного простору). *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця* : монографія / за ред. Л. Компанцевої. Київ : НА СБУ, 2021. С. 26–38.

6. Borinca I., Tropp L. R., Ofosu N. Meta-humanization enhances positive reactions to prosocial cross-group interaction. *British Journal of Social Psychology*. 2021. Vol. 60, №. 3. P. 1051–1074.

7. Chatterjee S. Engaging with an emergent metanarrative: A critical exploration of the BOP proposition. *Organization*. 2014. Vol. 21, №. 6. P. 888–906.

8. Cohen-Chen S., Crisp R. J., Halperin E. Perceptions of a changing world induce hope and promote peace in intractable conflicts. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2015. Vol. 41, №. 4. P. 498–512.

9. Cooper J., Fazio R. H. A new look at dissonance theory. *Advances in Experimental Social Psychology*. 1984. Vol. 17. P. 229–266.

10. Deitch M., Elran M., Wattad M. S., Lavie E., Shafraan Gittleman I. Findings of a survey on Jewish-Arab relations. November 2023. The Institute for National Security Studies. URL: <https://www.inss.org.il/publication/spotlight-arab-jews/> дата звернення: 20.01.2026.

11. Gherman M. *Narațiuni și metanarațiuni în războiul informațional ruso-ucrainean (2022–2025)*. 2026. URL: https://www.researchgate.net/publication/400396654_Naratiuni_si_metanaratiuni_in_razboiul_informatiional_ruso-ucrainean_2022-2025 дата звернення: 20.01.2026.

12. Leonelli S. Open science and epistemic diversity: Friends or foes? *Philosophy of Science*. 2022. Vol. 89, №. 5. P. 991–1001. DOI: <https://doi.org/10.1017/psa.2022.45>.

13. Lorenzo D. J. *Discussions of war and the necessity standard. War and American Foreign Policy*. Cham: Palgrave Macmillan, 2021. DOI: [10.1007/978-3-030-66695-8_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-66695-8_1).

14. O'Connor R. *Conflict and its discursive representations: Sustaining support for war*. Cham: Palgrave Macmillan, 2025. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-79089-8> дата звернення: 20.01.2026.

15. Razakamaharavo V. Exploring the roles metanarratives play in the dynamics of conflict recurrence in Madagascar. *Politikon: The IAPSS Journal of Political Science*. 2019. Vol. 42. P. 80–104. DOI: <https://doi.org/10.22151/politikon.42.4>.

16. Ryan S. *Conflict metanarratives and peacebuilding. Routledge Companion to Peace and Conflict Studies*. London: Routledge, 2019. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315182070-32/conflict-metanarratives-peacebuilding-stephen-ryan> (ата звернення: 15.12.2025).

References

1. Horbulin, Volodymyr. 2014. "Hibrydna viina yak kluchovyj instrument rosiiskoi heostrategii revanshu." [Hybrid War as a Key Instrument of Russia's Geostrategic Revanche]. *Strategichni priorytety* [Strategic Priorities] 4 (33): 5–12. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-12/st_pr4_2014_col.pdf

2. Ozhevan, Mykola. 2016. "Hlobalna viina stratehichnykh naratyviv: vyklyky ta ryzyky dlia Ukrainy." [Global War of Strategic Narratives: Challenges and Risks for Ukraine]. *Strategichni priorytety* [Strategic Priorities] 4 (41): 37–46. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spool_2016_4_6

3. Snytko, Olena, and Stanislav Hrechka. 2022. "Bytva naratyviv u suchasnomu mediaprostori Ukrainy." [The Battle of Narratives in the Contemporary Ukrainian Media Space]. *Aktualni problemy ukraïnskoi linhvistyky: teoriia i praktyka* [Current Issues in Ukrainian Linguistics: Theory and Practice] 44: 86–117. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2022.44.86-117>

4. Khrystokin, Hennadii. 2024. "Naratyvni ta realni prychny rosiiskoi ahresii proty Ukrainy." [Narrative and Real Causes of Russian Aggression against Ukraine]. In *Contemporary International Relations: Topical Highlights of Theory and Practice*, edited by Z. Sharlovych, Y. Voloshyn, and N. Vasylyshyna, 50–65. Łomża: MANS w Łomży. <https://doi.org/10.58246/JBBJ2120>

5. Yavorska, Halyna. 2021. "Dynamika naratyviv (do problemy kohnityvnoi opirnosti mediinoho prostoru)." [Dynamics of Narratives: Towards the Problem of Cognitive Resilience of the Media Space]. In *Strategichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia* [Strategic Communications in Hybrid War: A View from Volunteer to Scholar] edited by L. Kompantseva, 26–38. Kyiv: NA SBU.

6. Borinca, Iulia, Linda Tropp, and Nils Ofosu. 2021. "Meta-Humanization Enhances Positive Reactions to Prosocial Cross-Group Interaction." *British Journal of Social Psychology* 60 (3): 1051–1074.

7. Chatterjee, Sayan. 2014. "Engaging with an Emergent Metanarrative: A Critical Exploration of the BOP Proposition." *Organization* 21 (6): 888–906.

8. Cohen-Chen, Smadar, Richard Crisp, and Eran Halperin. 2015. "Perceptions of a Changing World Induce Hope and Promote Peace in Intractable Conflicts." *Personality and Social Psychology Bulletin* 41 (4): 498–512.

9. Cooper, Joel, and Russell Fazio. 1984. "A New Look at Dissonance Theory." *Advances in Experimental Social Psychology* 17: 229–266.

10. Deitch, Mora, Meir Elran, Mohammed S. Wattad, Ephraim Lavie, and Idit Shafraan Gittleman. 2023. *Findings of a Survey on Jewish-Arab Relations*. November 2023. The Institute for National Security Studies (INSS). <https://www.inss.org.il/publication/spotlight-arab-jews/>

11. Gherman, Marin. 2026. *Narațiuni și metanarațiuni în războiul informațional ruso-ucrainean (2022–2025)*. https://www.researchgate.net/publication/400396654_Naratiuni_si_metanaratiuni_in_razboiul_informatiional_ruso-ucrainean_2022-2025

12. Leonelli, Sabina. 2022. "Open Science and Epistemic Diversity: Friends or Foes?" *Philosophy of Science* 89 (5): 991–1001. <https://doi.org/10.1017/psa.2022.45>

13. Lorenzo, David J. 2021. "Discussions of War and the Necessity Standard." In *War and American Foreign Policy*. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-66695-8_1

14. O'Connor, Ryan. 2025. *Conflict and Its Discursive Representations: Sustaining Support for War*. Palgrave Studies in International Relations. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-79089-8>

15. Razakamaharavo, Voahangy. 2019. "Exploring the Roles Metanarratives Play in the Dynamics of Conflict Recurrence in Madagascar." *Politikon: The IAPSS Journal of Political Science* 42: 80–104. <https://doi.org/10.22151/politikon.42.4>

16. Ryan, Stephen. 2019. "Conflict Metanarratives and Peacebuilding." In *Routledge Companion to Peace and Conflict Studies*. London: Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315182070-32/conflict-metanarratives-peacebuilding-stephen-ryan>

Дата першого надходження: 07.02.2026.

Дата прийняття до друку: 25.02.2026.

Дата публікації: 21.03.2026.

Oleksii Tretiak

CONTEMPORARY POLITICAL EPISTEMOLOGY AS A FACTOR IN THE IDENTIFICATION OF CONFLICTUAL METANARRATIVES

Introduction. The article is devoted to clarifying the significance of the political-epistemological dimension of destructive communication metanarratives in the context of studying and analyzing the semantic dimension of digital content. **The aim** of the study is to establish the potential of political epistemology as a factor in interpreting and identifying disinformation metanarratives. **Research methods.** The study combines political epistemology with rational-critical discourse analysis and uses structural-functional and institutional perspectives to assess the coherence, validity, and epistemic grounding of metanarratives in political communication and governance. **Research results.** Ideologized propaganda disinformation aims to undermine trust in official discourse and strengthen political and ideological positions through appeals to the epistemic foundations of collective knowledge. Political-epistemic assessment of metanarratives embedded in propaganda and disinformation reveals their consequences for governance, social stability, and the security of society's information systems, while also highlighting its functional dimension, namely the organization of information and the establishment of epistemic priorities within the semantic core of the metanarrative. Conflictual metanarratives distort the socio-political world through framing, emotional appeals, selective evidence, and repetition as instrumental means of asserting false theses or concepts. Rational-critical discourse analysis offers tools for studying the structural capacity of political language and discourse, while political-epistemic assessment makes it possible to identify biases, hidden assumptions, and ideological motives embedded in institutions of political representation and governance. One of its promising missions, especially in modern Ukraine, is the formation of an environment of "epistemic vigilance." **Discussion.** It is argued that the ability of society to politically and epistemically evaluate the applied conflict metanarratives is of strategic importance for political governance, social cohesion, and information security. **Conclusions.** It is established that the metanarrative is an appeal to a certain "political truth", which has a biased (ideologized) nature and aims to structure digital media messages of a lower order. It is concluded that in the conditions of Russian aggression, the political-epistemic examination of conflict metanarratives is designed to create an "intellectual network" for the formation of information sovereignty and information immunity of Ukrainian society and the state.

Keywords: political epistemology, conflict metanarrative, semantic core, disinformation, manipulation, political knowledge, political governance.

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.42.21000>

УДК 165.12:004.7(045)

**КЛАСИЧНА, НЕКЛАСИЧНА І ПОСТНЕКЛАСИЧНА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ:
СТРУКТУРНА КОРЕЛЯЦІЯ І ЕПІСТЕМІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ В УМОВАХ КІБЕРСУСПІЛЬСТВА**

**Геннадій ХРИСТОКІН¹,
Ірина ВЕРХОВЦЕВА²,
Вадим Слюсар³**

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

<https://orcid.org/0000-0002-2663-3055>¹

<https://orcid.org/0000-0002-5682-993X>²

Державний університет «Житомирська політехніка»³

<https://orcid.org/0000-0002-5593-0622>

Анотація. Досліджено функціонування класичної, некласичної та постнекласичної раціональності в умовах цифрового суверенітету держави та когнітивної безпеки кіберсуспільства. Показано, що трактування типів раціональності як послідовних етапів або їх протиставлення є нормативно хибним і практично шкідливим. Обґрунтовано необхідність їх структурної кореляції як взаємозалежності, що забезпечує перевірку і корекцію пізнання. В умовах цифрового суспільства (кіберсуспільства) класична раціональність забезпечує верифікацію фактів і утримує онтологічний орієнтир, некласична здійснює критику алгоритмічної позиційності та джерел знання, постнекласична виконує системний аналіз самопосилювальних ефектів цифрових платформ на суспільну свідомість. Руйнування цієї кореляції є завданням інформаційної агресії, а збереження умов для її функціонування є умовою когнітивної безпеки держави.

Ключові слова: класична раціональність, некласична раціональність, постнекласична раціональність, структурна кореляція раціональностей, цифровий суверенітет, когнітивна безпека, кіберсуспільство, інформаційна агресія, епістемічний тиск, деінструменталізація раціональності.

Вступ

Питання про раціональність стало сьогодні не лише академічним, а й суспільним і безпековим. Те, яке розуміння раціональності домінує у публічному просторі, визначає здатність суспільства відрізнати аналітичне знання від пропаганди, аргументоване пояснення від маніпуляції, наукову експертизу від риторичної легітимації. Два чинники зробили вказану ситуацію вкрай критичною. Перший чинник – це цифрова трансформація публічної сфери, що радикально змінила умови виробництва, поширення та споживання знання. Алгоритмічні системи, соціальні мережі, неперервний інформаційний потік створили середовище, у якому правдива та неправдива інформація конкурують в однакових умовах. Дослідження С. Восугі, Д. Рой, С. Арал (Vosoughi, Roy, and Aral 2018) зафіксували

фундаментальний факт: неправдиві повідомлення поширюються швидше, далі і масштабніше за правдиві, й вирішальним чинником тут є не технічний збій, а людська поведінка в алгоритмічно сконструйованому середовищі. Другий важливий чинник – це повномасштабна збройна агресія Росії проти України, яка є не лише військовою, але й інформаційною та когнітивною війною та систематичним епістемічним конфліктом, має на меті суспільну і когнітивну дезорієнтацію, руйнування самих процедур встановлення істини.

Виклики інформаційної та когнітивної безпеки актуалізували проблему використання раціональності в публічному просторі і засобах медіа та показали принципову різницю у функціонуванні різних раціональних інструментів. Описані в гуманітаристиці три типи раціональності: класична, некласична і